

ԱՌԱՋԱՐԿԻ ՄԵ ԱՌԹԻ

ՏՐԱՐ ԶԱՐԲ ԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայկական սպազրութեան 400 ամեա կը Բզմիրի մէջ ալ պատշաճապէս տոնելու համար գրչի եղբայրակից մը՝ Տիար Զորեն Գազազեան, «Հայ Գրականութիւն» ամսագրի հոանդուն խմբագրապետը, անցեալները, պատուական յղացումով մը, մեզի կ'առաջարկէր յանձնարարագրով մը, այդ տոնը լինեցնելու համար «Գազին» միջոցաւ ձեռք առնել միջոցներ, որով կարելի ըլլար ամսան չի մնայ այն համազգային շարժումէն, որուն կը նախապատրաստուի սյուսը ամբողջ Հայութիւնը:

Բզմիրը, իրեն մէկը այն միջավայրերէն, որոնք լայն բաժնն ունին Հայ Գրականութեան պատմութեան մէջ և համարաւորող մարկ մը ապահոված են, իր վրայ յանախ խոսեցնել տուած է ամէն անգամ որ հայ խոսքի, հայ մտքի, հայ մտայ մասին խոսք եղած է:

Կարելի չէ ուրանայ այն մեծ գիրք որ 'Լեննտիկէն', 'Լիկենայէն', Պաւլէն ու Կովկասէն անմիջապէս վերջ եկող Բզմիրը կատարած է հայ ազգատիկ գրականութեան սատարումին համար, տալով պատկառելի զէմքեր, որոնց պանծացումը և թէ արդարև պատմութեան բաժինը կը մնար, երբ աւելի քան հիմա մասնակցէն է այդ պատմութեան տրիտուրը հատուցանելու այն պատկառելի զէմքերուն, որոնք Հոնիականի այս գեղեցիկ ամբերուն փոքրիկ Հայ Գաղտնիք անմահացուցին երբեմն, և որոնք սակայն, աւելի որ գրեթէ ապերախտ մտացութեան բաժինը եղած են սյուսը, իրենց փառապաշտով տեղը տալով զանաճ սերունդը ներկայացնող անփառունակ մեզ յաջորդներու:

Տիար Գազազեանի առաջարկին առաջ ակամայ գրեթէ կը չուարինք. և յանկարծակի կուգանք, անշուշտ ինքն ալ մեզի պէս, երբ 400 ամեակին առթիւ եղբայրորէն իր գեղեցիկ առաջարկը կը բերէ մեզի, նախաձեռնութեան ոգին չէր պահանջուպէս որ ո՛չ իրեն և ո՛չ ալ մեզի պիտի պակէր այդ տոնը չափաւոր համեստութեամբ մը կարկառուն կացուցանելու համար ընել ինչ որ կարելի էր, քան այն երկիւղը, որմէ կը բռնուինք, երբ կը խորհնք թէ՛ տոնը, զոր մենէ աւելի տարբեր և բաղդաւոր միջավայրերու մէջ պիտի փառաբանեն յառաջիկայիս, սակունուած է ըլլալ մէկը այն պատկառազգու օրերու հանդիսաւորութեան, որուն կը կարծենք, մեր Բզմիրեան համեստութիւնը անգոր է ձգտելու իր ազգական կեանքի ընձեռած աննպաստ միջոցներով, երբ հոս ամէն գեղեցիկ մտազրութիւն կը մեռնի տիրականօրէն փչել ուզող թունաւոր խորշակի մը շունչին տակ, որ ապահովաբար Բզմիրի ծովախորշերէն փչող հովերունը չէ ...

Սրէկ բարեկամի մը ինտ ալ գրեթէ նորն խոսակցութիւնը կ'ունենայինք, և գրեթէ հնարաւորութիւն չեղաւ մեզի եզրակացութեան 'ը յանգիլ:

Ինչ կարծէր աւելի կամ նուազ սահմանափակ հանդէսիկով մը տոնել Բզմիրի մէջ 400 ամեակի յօրերեան մը, երբ այն գրեթէ յօշափելի տարբերութիւն մը պիտի չունենար այն ոչ-անսովոր հանդէսներէն, որոնց ալ քիչ մը վարժուեցանք: Ըստ մը աւելի, բաժականառ մը պակաս: Ասիկա զուցէ պիտի նուաասացնէր ալ օրուան վեճութեան պատկառանքը:

Բզմիրի հայութեան, մանաւանդ մուսուորակներու թիւն, անկէ էր, շատ կանուխէն, ձեռնամուխ ըլլալ, գեղեցիկ և նպատակաշարժար ծրագրով մը այդ օրերուն մտնելու: Ինչու գրական յուշարձանով մը կարելի չըլլար Բզմիրի անցեալն ու ներկան անմահաց'ել, Ինչու կարելի չըլլար գրենական գեղեցիկ զուգահեռը մը սարքելով մանրակրկիտ խոզարկութեան մը արդիւնք եղող Բզմիրեան մտքի, խոսքի ու մամուլի բոլոր արտադրութիւնը զուգադրել: Կարելի չէր արդեօք նախաձեռնողի գր հետապնդութեամբ մը մեզի մինչև անօրոշու թիւն թուականներ տալող Բզմիրեան մամուլի պատմութեան հետ հազարակից ընել, կորած, սպասած կամ չառ հազուադիւր եղող գրքերու ու նրատարակութեանց հետ ծանօթացնել և Բզմիրի մէջ անյայտ մամանակները սկսած մինչև մեր օրերու պատմական ընել գրական և մտաւորական շարժումի տեսակետով: Անա թանկարժէք գործ մը և ծառայութիւն մը, որ հազար անգամ աւելի մեծ նշանակութիւն պիտի ունենար թերևս ամբողջ հայ գրականութեան համար ընդունաբապէս, քան մամուլի տոնական հանդէսի մը կազմակերպութիւնը Բզմիրի համար մասնաւորապէս: Եւ այդ ընել խնամատ գուրգուրանքով մը կարելի կըլլար զուցէ զեռ ոմանց համար, որոնց կամքը չէր որ պիտի պակէր, եթէ չպակէին ազգիւրներ և մանաւանդ տրամադրելի մա մանակ, ու դարձեալ միջոցներ ...

Հիմա, երբ ալ կատաց կամաց կը մտնան յօրերեան օրերը, և Բզմիրցի հայր իր անպարտաճ անաչի կացութեամբ առջեր կ'ելլէ իր պարտականութեան, որուն է շեղքը: Մի՛ խոսիք, սիրելի Գազազեան, և մեզի ալ մի խոսիք:

Եթէ մեզք մը կայ Բզմիրցիներուն համար այդ օրը վայելուչ տոնականութեամբ մը չի պանծացուելուն մէջ, այդ մեզք մենէ, նորեկներէս, աւելի անոնց վիզը, որոնք մենէ աւելի իրաւունքը և մանաւանդ թէ պարտքը ունէին նախաձեռնարկ ըլլալու իրեն յօնէսները և պակաւորները Բզմիրեան գրականութեան: Չիլին կիրեաններու, և Երազարեաններու, և Երազարեաններու անան գրական կարկառուն զէմքեր երբ, ով դիտել ինչու համար, չեն խօսիր, մեզի կը մնայ լռել և սպասել, սիրելի Գազազեան, մի՛ խոսիք և այս առթիւ ընդունեցէք իմ ամենէն անկեղծ յարգանքներս, օրչափ ալ իրարու համար ըլլանք զեռ անձանքներ:

(Ա.Լ.)